

О.Ю. Сергєєва,
ст. викладач кафедри іноземних мов,
здобувач кафедри регіонального управління
та місцевого самоврядування ХарPI НАДУ

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ МОВНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ (1991-2006 рр.)

Простежено розвиток конституційно-правових засад регулювання мовних відносин в Україні, починаючи з часу, коли Україна стала незалежною державою, та коли проблеми мовних відносин у державі постали дуже гостро. Проаналізовано документи, пов'язані з мовним законодавством України. Розглянуто також різні концепції щодо розв'язання мовної проблеми в Україні на сучасному етапі.

Ключові слова: конституційно-правові засади, мовні відносини, мовне законодавство.

Правове підґрунтя для здійснення державної мовної політики в Україні становлять Конституція України [14], Закон Української РСР “Про мови в Українській РСР” (далі – Закон про мови в УРСР) [9], введений в дію з 1 січня 1990 р. постановою Верховної Ради України від 28 жовтня 1989 р. [17], рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р. щодо застосування державної мови органами влади, органами місцевого самоврядування та використання її в навчальних закладах України, а також інші законодавчі акти [3].

Витоки законодавства про мови в Україні зароджувалися ще у другій половині 1980-х рр. Зміни до ст. 73 Конституції УРСР [10] стали першою суттєвою поступкою керівництва УРСР українському національному рухові. Закон про мови в УРСР було ухвалено 28 жовтня 1989 р. [9]. Його прийняттю передувала велика підготовча робота. Проект Закону винесли на всенародне обговорення, у ході якого було висловлено 23 967 пропозицій і зауважень. До Президії Верховної Ради УРСР надійшло й чотири альтернативних законопроекти. Три з цих проектів було зорієнтовано на радикальну “українізацію”, один – на консервування “статус-кво”. Усі пропозиції були розглянуті й узагальнені робочою групою, і доопрацьований проект було презентовано на сесії Верховної Ради УРСР. На сесії було прийнято низку поправлень до Закону, які формально додатково гарантували права російської

та інших національних мов [16, с. 180]. З урахуванням цих поправлень Закон було прийнято в цілому. Він і до цього часу лишається нормативним документом, що разом зі ст. 10 Конституції України регламентує мовну політику в державі [19, с. 24-25].

Українська мова є одним з вирішальних факторів національної самобутності Українського народу. Про це наголошується в Законі про мови в УРСР. Держава надає українській мові статус державної та забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах громадського життя. Відповідно до вимог зазначеного Закону, державні та громадські органи, підприємства, організації й установи повинні створювати всім громадянам необхідні умови для вивчення української мови і поглибленого оволодіння нею. Разом з цим, відповідно до норм Закону, держава має створювати всі необхідні умови для розвитку та використання мов інших національностей. У роботі державних і громадських органів, підприємств, організацій і установ, розташованих у місцях компактного проживання більшості громадян інших національностей, можуть використовуватися, поряд з українською, також їхні національні мови. Україна поклала на себе обов'язок забезпечити вільне користування російською мовою як засобом міжнаціонального спілкування. Громадянам України гарантується право користуватися своєю національною чи будь-якою іншою мовою. Будь-які привілеї або обмеження прав осіб за мовною ознакою, мовна дискримінація проголошуються неприпустимими.

Українську мову визначено мовою ведення діловодства і документації, а також взаємин державних і громадських органів, підприємств, організацій і установ в Україні. Однак передбачається можливість застосування й інших мов. У ст. 11 Закону про мови в УРСР вказується, що у випадках, передбачених ч. 2 ст. 3, мовою роботи, діловодства, документації, поряд з українською, може використовуватися й національна мова більшості населення тієї чи іншої місцевості, а у випадках, передбачених ч. 3 цієї ж статті, – мова, прийнятна для населення даної місцевості [9]. Мовами двосторонніх міжнародних договорів

Української РСР, а також угод громадських органів, підприємств, установ і організацій Української РСР з громадськими органами, підприємствами, установами та організаціями інших держав проголошувалися українська мова та мова іншої сторони договору чи угоди (ст. 24). Невід'ємним правом громадян проголошується вільний вибір мови навчання у ст. 25 зазначеного Закону.

Застосування мов у галузі науки також регламентується законом. Так, ст. 30 наголошується на необхідності оформлювати результати науково-дослідних робіт українською або російською мовою. У періодичних наукових виданнях, які публікуються російською або іншою мовою, виклад основних положень наукових результатів має наводитися українською мовою. Комп'ютери, які використовуються в роботі державних, партійних, громадських органів науково-дослідних, конструкторських установ, засобів зв'язку, у сфері торгівлі, обліку, постачання, у закладах освіти й культури, повинні забезпечувати можливість працювати з україномовними і російськомовними текстами (ст. 31) [Там же].

Мова засобів масової інформації визначається ст. 33 Закону про мови в УРСР. Щодо офіційних засобів масової інформації такою проголошується, безперечно, українська мова. Проте, у ч. 2 цієї статті зауважується, що, окрім того, мовою офіційних засобів масової інформації можуть також бути мови інших національностей. Законом регламентується й мова роботи пошти і телеграфу. Тексти офіційних оголошень, повідомлень, плакатів, афіш, реклами тощо мають виконуватися українською мовою. Поряд з текстом, викладеним українською мовою, може бути вміщений його переклад іншою мовою (ст. 35). Мова назв державних, партійних і громадських органів і організацій, топонімів і картографічних видань, власних імен регламентується ст. 37-39. Відповідно до ст. 39 громадяни Української РСР користуються правом іменуватися згідно з національними традиціями. Їхні імена мають передаватися з національної мови українською мовою в транскрипції [Там же].

Цей Закон був неоднозначно сприйнятий як широким загалом, так і фахівцями – юристами, політологами, мовознавцями. Дехто з них вбачав у

новому Законі закріплення гарантій до вільного використання мов в Україні, інші вважали, що з його прийняттям будуть запроваджені суттєві обмеження у вільному використанні російської та інших мов [18, 216 с.], ще дехто наголошували на його половинчастості та недоконаності. Суттєвим недоліком цього Закону вважалося те, що, поряд із державною, російська мова проголошувалася мовою міжнаціонального спілкування, іноді офіційною [1, с. 73], що надало підстави прихильникам двомовності тлумачити останню як другу державну. Виключне право на відносини України з іншими республіками і державами надавалося також російській мові, а вільне користування російською мовою, як мовою міжнаціонального спілкування народів Союзу РСР, забезпечувала також Українська РСР [9, ст. 4]. Закон, таким чином, зводив нанівець проблему відповідальності за втілення державної мови в життя, оскільки значна частина посадовців і тих, хто причетний до мовного питання, є громадянами України, але не українцями за етнічним походженням. Вивчення української мови та користування нею не стало, а за таких умов і не стане, потребою й переконанням значної частини громадян неукраїнського походження.

У Законі йшлося про термін у десять років, протягом якого передбачено здійснення заходів, які, начебто, повинні забезпечити розквіт мов в Україні, української зокрема [9]. Політологи, юристи й мовники відзначають, що цього не сталося, хоча позаду п'ятнадцять років, і навіть у державних установах панує російська мова. Протягом усього цього часу висловлювалося чимало зауважень щодо недосконалості Закону про мови в УРСР (1989 р.) Представники різних політичних партій, громадських організацій звертали увагу на найрізноманітніші вади та недоліки мовного законодавства. Одні вважали, що майже в кожній із сорока статей Закону обумовлюється особливий статус російської мови. Такий підхід до державної мови не обумовлює необхідність оволодіння нею громадянами всіх національностей у державі [16, с. 187].

Дослідниками відзначається непослідовність закріплення в ст. 6 Закону про мови в УРСР обов'язку службових осіб володіти мовами роботи органів і

організацій. Згідно з ч. 1 цієї статті, службові особи повинні володіти українською і російською мовами, а в разі необхідності – іншою національною мовою в обсязі, достатньому для виконання службових обов'язків. Проте вже в ч. 2 цієї ж статті вказується, що “незнання громадянином української або російської мови не є підставою для відмови йому у прийнятті на роботу. Після прийняття на роботу службова особа повинна оволодіти мовою роботи органу чи організації в обсязі, необхідному для виконання службових обов'язків” [9]. Проте законодавство не встановило терміну вивчення мови після прийняття службової особи на роботу. Тому в ч. 2 ст. 6 Закону про мови в УРСР фактично зводиться нанівець вимога, викладена в ч. 1 цієї статті. До того ж у законодавстві не встановлено “обсягу знання мови, необхідного для виконання службових обов'язків” і хто його має визначити. Закон України “Про державну службу” взагалі не містить згадки про обов'язок службової особи володіти державною мовою при виконанні своїх обов'язків на роботі [8].

Згідно з Конституцією України володіння державною мовою є обов'язковим для Президента України (ст. 103), професійних суддів (ст. 127) та суддів Конституційного Суду (ст. 148) [14]. Проте поточне законодавство не встановлює критеріїв визначення достатнього рівня володіння державною мовою, а також не встановлює, яким чином і хто має визначати цей рівень. Тому теоретично можлива така ситуація, коли новообрані Президент України або народний депутат України, вважаючи, що вони володіють державною мовою в достатньому обсязі, можуть стати ніби еталоном знання і володіння нею.

Стаття щодо необхідності знання та володіння державною мовою кандидатом у депутати Верховної Ради України відсутня й у Законі України “Про вибори народних депутатів України” (2001 р.) [7].

З прийняттям Закону про мови в УРСР сферу застосування мов національних меншин та української мови було значно розширено, але цей Закон не зміг забезпечити суттєвого покращання у сфері розвитку мов національних меншин, не став на заваді відкритому, і навіть демонстративному, нехтуванню державною мовою її приниженню і

зневажанню [13, с. 177]. Саме тому нині, як ніколи, існує нагальна потреба у прийнятті нового закону про мови, який був би здатним забезпечити функціонування державної мови, вільний розвиток і захист мов усіх народів і національних меншин України. У новому законі доцільно було б чітко встановити поняття державної мови, порядок одночасного функціонування (за умови наявності лише однієї державної мови) двох, а можливо, і трьох мов, де це необхідно в певних регіонах, виходячи з принципу толерантності, взаємоповаги і взаєморозуміння.

Закон України “Про національні меншини в Україні”, прийнятий Верховною Радою України 25 червня 1992 р., став ще однією основою правового регулювання мовних відносин в Україні та підтримки мов етнічних меншин. Ключовим у змісті закону виступає положення ст. 6, згідно з яким права, пов’язані з приналежністю до національної меншини, є “невід’ємною частиною загально визнаних прав людини”. Закон гарантує рівні права та можливості усім громадянам на користування та навчання рідною мовою або вивчення рідної мови в державних навчальних закладах [2].

Сучасне мовне законодавство України базується на ст. 10 Конституції України. Нею наголошується, що “...в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України” [14]. Зважаючи на широту формулювання ст. 10 Конституції України 51 народний депутат України звернувся до Конституційного Суду України з конституційним зверненням щодо необхідності надати офіційного тлумачення положень ст. 10 Конституції України. 14 грудня 1999 р. Конституційний Суд України прийняв рішення у справі (№ 1-6/99) [3]. Судом було внесено низку роз’яснень до застосованої в законодавстві термінології. Зокрема, було зазначено, що публічними сферами, в яких застосовується державна мова, охоплюються, насамперед, сфери здійснення повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування (мова роботи, актів, діловодства і документації, мова взаємин цих органів тощо).

Конституційний Суд України, зокрема, зауважив, що, відповідно до чинних законів, українська мова має вживатися: при розгляді звернень громадян; у діяльності Збройних Сил України та Національної гвардії України; у виданнях друкованої продукції, призначеної для службового та ужиткового користування; для висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації; при оформленні митних документів тощо. Судом наголошувалося, що володіння державною мовою є обов'язковою умовою для прийняття до громадянства України. Згідно з чинним Законом про мови в УРСР від 28 жовтня 1989 р., службові особи державних органів, установ і організацій повинні володіти українською мовою.

Питання щодо застосування української мови та інших мов у навчальному процесі в державних навчальних закладах України вважалося також визначеним законодавчо. Зокрема, Законом України “Про освіту” в редакції від 23 березня 1996 р. (№ 100/96-ВР) (ст. 7) та Законом України “Про загальну середню освіту” від 13 травня 1999 р. (ст. 7) встановлювалося, що мова освіти, мова навчання і виховання у загальноосвітніх навчальних закладах визначається Конституцією України та Законом про мови в УРСР від 28 жовтня 1989 р., за якою українській мові було надано статусу державної. Закон мав своїм завданням регулювання суспільних відносин у сфері розвитку і вживання української та інших мов, охорону конституційних прав громадян у цій сфері. Порядок застосування мов, згідно з п. 4 ч. 1 ст. 92 Конституції України, визначається виключно законами України. Суд також наголошував, що володіння українською мовою, згідно зі ст. 103, 127, 148 Конституції України, є однією з обов'язкових умов для зайняття відповідних посад. “Державною мовою в Україні є українська мова”, – зазначає ч. 1 ст. 10 Конституції України [14]. І Конституційний Суд України тлумачить українську мову як державну, яка є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах громадського життя, що визначаються законом (ч. 5 ст. 10 Конституції України) [3].

Із проголошенням Україною незалежності виявилася ціла низка проблем, пов'язаних зі статусом та застосуванням мов. Окремими депутатами Верховної Ради України та комісіями були опрацьовані кілька проектів Закону України “Про мови”, які неодноразово виносилися на обговорення вищого законодавчого органу держави.

Визначення основних принципів мовної політики України вбачається цілком прийнятним, оскільки відповідає зазначеній у Конституції України меті – збудувати правову державу, в якій, серед інших, громадяни б реально мали змогу вільно використовувати рідну мову, навчати нею дітей, розвивати національну літературу тощо. Водночас застосування таких принципів дає можливість утримувати баланс між статусами державної (української) мови та регіональних мовами чи мовами національних меншин, не допускати будь-яких переваг жодної з мов, надавати їм можливості для вільного розвитку.

Дуже важливим для України є також питання ратифікації Верховною Радою України Європейської хартії регіональних мов і мов меншостей (далі – Хартія). Вона була розроблена під егідою Ради Європи, відкрита для підписання 5 листопада 1992 р. і набрала сили з 1 березня 1998 р. За станом на 17 жовтня 2002 р. її підписали 29 європейських держав, 17 з яких її ратифікували. Хартія – це основний документ Ради Європи, що регулює систему захисту мов, які використовуються громадянами держав – членів Ради Європи, спираючись на який кожна держава має право обирати для себе той або інший варіант захисту мов. При цьому що більшою є чисельність мовної групи, то більш широкими мають бути зобов'язання у справі захисту її мови, що їх бере на себе держава [6, с. 18].

Наша країна мала приєднатися до Хартії протягом року, відповідно до зобов'язань, взятих під час вступу до Ради Європи в 1995 р., і Хартію було підписано вже в травні 1995 р. 24 грудня 1999 р. парламент прийняв відповідний закон, що ратифікував Хартію. Однак рішенням Конституційного Суду України від 12 липня 2000 р. цей закон був визнаний неконституційним через порушення процедурних моментів. Тому Президент України повторно

вніс Хартію на ратифікування до Верховної Ради України. У законопроекті щодо ратифікації було зазначено, що положення Хартії мають застосовуватися до таких мов національних меншостей України, як кримськотатарська, грецька, німецька, білоруська, болгарська, гагаузька, єврейська, молдавська, польська, російська, румунська, словацька й угорська.

Хартію спрямовано на захист мов національних меншин, що є необхідним для підтримки та розвитку європейської культури. Хартія вимагає від держав, що підписали її, рішучих дій у справі підтримки регіональних мов чи мов меншостей з метою їхнього збереження. Конкретніше це означає надання допомоги в забезпеченні використання регіональних мов у громадському житті, забезпеченні умов для викладання та вивчення регіональних мов чи мов меншин, від дошкільних установ до вузів, а також умов для одержання початкової, середньої та вищої освіти цими мовами. Окрім того, у Хартії міститься вимога надати носіям регіональних мов і мов національних меншин можливість вільно користуватися своїми мовами в суді, інших органах державної влади, а також при опрацюванні деяких документів міжнародного характеру. При цьому в Хартії підкреслюється, що “розвиток регіональних мов чи мов меншин не повинен здійснюватись на шкоду офіційним мовам, необхідності їхнього вивчення” [5].

Верховна Рада України затвердила внесений Президентом України Закон України “Про ратифікацію Європейської хартії про регіональні мови і мови меншин” 15 травня 2003 р.

Приділяючи увагу задоволенню культурно-освітніх потреб національних меншин України у книжкових та інших друкованих виданнях, Кабінет Міністрів України прийняв постанову “Про спеціалізовані редакції для випуску літератури мовами національних меншин України” від 15 серпня 1992 р. Її статтями встановлювалося, що випуск літератури мовами національних меншин України має здійснюватися Державним комітетом по пресі на замовлення Комітету у справах національностей. Постановою була затверджена низка фінансово-правових норм, спрямованих на забезпечення виконання прийнятих рішень.

З метою поширення сфери вжитку державної мови Радою з питань мовної політики при Президентові України був підготований і узгоджений проект постанови Кабінету Міністрів України “Про додаткові заходи по розширенню функціонування української мови як державної”. Цими заходами, зокрема, передбачалася переатестація державних службовців усіх категорій і рангів з урахуванням рівня володіння ними українською мовою і використання її при виконанні службових обов’язків; перевірка стану реалізації державної мовної політики в усіх сферах суспільного життя усіх регіонів держави, у тому числі з дотримання органами державної влади і місцевого самоврядування конституційних вимог щодо вживання мови під час здійснення ними своїх повноважень; недопущення порушень україномовного режиму в повсякденній роботі апаратів органів виконавчої влади і місцевого самоврядування тощо [12].

Заходи, покликані зміцнити позиції державної мови, негативно оцінювалися окремими громадянами та громадськими організаціями як у Криму, так і в інших регіонах України. У цих оцінках, свідомо чи несвідомо, було зміщено акценти щодо вирішення наявних мовних проблем. Наслідком такої позиції став цілком недоречний, на наш погляд, факт внесення у 1999 р. на розгляд Верховної Ради України законопроекту “Про особливий порядок застосування російської мови на території України”, перша стаття якого мала назву: “Росіяни – корінний народ України”, а інші статті проголошували права цього “корінного” народу. У статтях проекту пропонувалося вважати місцем мешкання росіян усю територію України і, відповідно, російську мову обов’язковою для використання нарівні з українською в загальнодержавному масштабі [15, с. 151]. Необхідно зазначити, що дії парламенту та Уряду України насправді спрямовано не проти збереження й розвитку російської мови, а на захист у своїй державі української мови, проголошеної Конституцією України державною.

Однак у деяких регіонах України до цього часу етнічні українців на практиці позбавлено права користуватися та навчатися рідною мовою чи хоча б вивчати її, незважаючи на визнання української мови державною не

лише на законодавчому, а й на конституційному рівні. На Донеччині, де українці становлять 51 % населення, тільки 12 % учнів навчаються українською мовою [20].

Термін “українізація” в деяких регіонах України й досі застосовується як негативний. Це знов яскраво виявилось під час президентських виборів 2004 р. і виборів до Верховної Ради України 2006 р. Тому визнання російської мови другою державною мовою, напевно, зможе лише законсервувати нинішній стан і навряд чи сприятиме подоланню міжнаціональної напруженості та досягненню міжнаціональної злагоди в суспільстві.

Різні концепції щодо розв’язання мовної проблеми в Україні розглядаються на сучасному етапі. Так, В.Є. Золотарьов вважає, що мовну проблему може бути вирішено двома способами: “Перший – запровадження двомовності при збереженні існуючої сфери застосування державної мови, другий – збереження державного статусу української мови за звуження поняття “державна мова” до цивілізованих рамок, тобто до мови оригіналу нормативних документів (навіть не діловодства). Інший шлях розумніший і перспективніший хоча б тому, що передбачає звуження державного контролю, у тому числі й над такою життєво важливою сферою, як освіта. Підтримка української мови повинна бути позбавлена будь-якого політичного забарвлення і жодним чином не пов’язуватись із статусом мови” [11, с. 20].

Наприкінці березня 2005 р. Верховною Радою України був ухвалений Закон України “Про внесення змін до Державного бюджету України”, відповідно до якого передбачається збільшення видатків на розвиток української мови. Окрім того, ліквідуючи більшість наявних пільг, уряд передбачив їхнє збереження щодо національного книговидання. Отже, не словом, а ділом уряд продемонстрував бажання сприяти розвитку української мови та національної духовності [21]. Це цілком збігається з обіцянкою Президента України В.А. Ющенко, даною у промові, виголошеній під час інавгурації 23 січня 2005 р.: “Кожен зможе навчати дітей мовою батьків, кожен зможе молитися у своєму храмі, і всім буде гарантоване право на власну думку” [4].

Отже, можемо зауважити що в роки незалежності в Україні було закладено основи законодавства про мови. Та, попри видиму толерантність, воно містить багато суперечностей. Деякі законодавчі положення закону вже застаріли й не відповідають потребам суспільства. Тому вбачається конче необхідним прискорити розгляд і ухвалення законопроектів: “Про розвиток і застосування мов в Україні” (ураховавши норми Хартії, яка потребує повторної ратифікації Верховною Радою України з необхідними гарантіями прав державної мови); “Про освіту національних меншин України” та ін. У новому законі слід чітко встановити поняття державної мови, визначити порядок одночасного функціонування двох, а можливо, і трьох мов, виходячи з принципу толерантності, взаємоповаги і взаєморозуміння. Необхідно більш чітко визначити обов’язки посадових осіб, усунути протиріччя як між різними частинами Закону України “Про мови”, так і між різними нормативними актами, а також усунути прогалини в регулюванні мовних відносин.

Список використаних джерел

1. Антонович М. Законодавство України та зарубіжних країн щодо статусу державної мови (порівняльний аспект) // Право України. – 1999. – № 6. – С. 73-74, 83.
2. Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36.
3. Вісник Конституційного Суду України. – 2000. – № 1. – С. 5-9.
4. Голос України. – 2005. – 25 січ.
5. День. – 2002. – 28 нояб. – № 219 (1480).
6. Європейська хартія регіональних мов і мов меншин / Підп. державами – членами Ради Європи 5 листопада 1992 р. // Бюлетень центру інформації та документації Ради Європи в Україні / Ред. кол. С. Головатий; Мінюст. – К., 1998. – 132 с.
7. Закон України “Про вибори народних депутатів України” // ВВР України. – 2001. – № 51-52. – Ст. 265.
8. Закон України “Про державну службу” // ВВР України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
9. Закон Української РСР “Про мови в Українській РСР” від 28 жовтня 1989 р. № 8312-11 // ВВР УРСР. – 1989. – № 45. – Ст. 631.
10. Закон УРСР “Про зміни і доповнення до Конституції (Основного Закону) Української РСР” від 27 жовтня 1989 р. // ВВР УРСР. – 1989. – № 45. – Ст. 629.
11. Золотарьов В.Є. Мова моя – ворог твій, або Ще раз про політичні підміни // Права людини в Україні: Інформ.-аналіт. бюл. Українсько-американського Бюро захисту прав людини. – К.; Х., 1994. – Вип. 14. – С. 18-21.
12. Качура О. “Українську мову потрібно зробити привабливою...”// Україна і світ. – 2000. – 5 – 11 лют.
13. Колісник В.П. Національно-етнічні відносини в Україні: Теор. засади та конституційно-правові аспекти. – Х.: Фоліо, 2003. – С. 177.
14. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30.

15. *Костицкий М., Годованец В., Ткаченко Т.* Государственный язык в Украине (политико-правовой аспект) // *Політична думка.* – 2000. – № 3-4. – С. 147-162.
16. *Куць О.М.* Мовна політика в державотворчих процесах України. – Х.: Вид-во ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2004. – 275 с.
17. *Постанова Верховної Ради Української РСР “Про порядок введення в дію Закону Української РСР “Про мови в Українській РСР” від 28 жовтня 1989 р. № 8313-XI // ВВР УРСР.* – 1989. – № 45. – Ст. 632.
18. *Проекты законов о языках. Экспертный анализ: Материалы круглого стола / Фонд поддержки русской культуры в Украине.* – К., 2000. – 216 с.
19. *Стриха М.* Мовна політика і мовне законодавство України // *Мова і політика / Ін-т відкритої політики* – К., 2000. – 23-25 с.
20. *Танюк Л.* Воскресімо українську мову // *Голос України.* – 2000. – 30 трав.
21. *Червак Б.* Хто вирішить “українське питання”? // *Українська правда.* – 2005. – 5 квіт.

***Sergeyeva O.Yu.* Constitutional and Legal Basis of Language Relations Regulation in Ukraine (1991-2006).**

Development of constitutional-legal grounds of language relation regulations in Ukraine since Ukraine became an independent state and the problems of language relations in the state have risen very sharply is traced in the article. The analysis of documents relating to the language legislation in Ukraine is given. Different conceptions concerning the solution of language problem in Ukraine on a modern stage are also examined.

Key words: constitutional and legal basis, language relation, language legislation.

***Сергеева Е.Ю.* Конституционно-правовые основы регулирования в сфере языковых отношений в Украине (1991-2006 р.).**

Прослежено развитие конституционно-правовых основ регулирования языковых отношений в Украине, начиная с времен, когда Украина стала независимым государством, и когда проблемы языковых отношений в государстве обострились. Проанализованы документы, связанные с языковым законодательством Украины. Рассмотрены разные концепции относительно разрешения языковой проблемы в Украине на современном этапе.

Ключевые слова: конституционно-правовые основы, языковые отношения, языковое законодательство.